

Ordinari Post Tijdender

Anno 1645. N. 5.

2

PRESS- &

NYHETSHISTORIA

År 1645 utkom Sveriges första egentliga tidning **Ordinari Post Tijdender**. Men vi hade naturligtvis haft olika former av nyhetsförmedling långt innan dess. Precis som vi som lever i dag har människor under alla tider varit intresserade av vad som hänt vänner och bekanta sedan senast man sågs. Men också av vad som skett på andra platser än den man själv vistas på. →

➔ När handel och handelsvägar började växa fram ökade intresset för priset på varor, förändringar i maktens centrum och liknande. Under lång tid förmedlades den här typen av nyheter och underhållning muntligen av genomresande, vid marknader eller andra former av sammankomster. Inom just handeln kom en organiserad nyhetsförmedling med handskrivna uppgifter om tygpriser, sjunkna handelsskepp och krig att spela en viktig roll under lång tid. Efter det att tryckpressen introducerats i Europa i mitten av 1400-talet uppstod också en marknad för så kallade tillfällestryck om större händelser som krig, naturkatastrofer och stora sjukdomsutbrott. Den tryckta tidningen svarade mot flera av dessa behov, intressen och krav när den uppstod i det tidiga 1600-talet. Och den första svenska tidningen, av de vi känner till som utkom med fler nummer än ett, var alltså Ordinari Post Tijdender. Den kom också att vara landets enda tidning i nästan hundra år.

Under hela den här tiden var tidningen kontrollerad och censurerad av statsmakten. Det betyder att myndigheterna såg tidningen som ett propagandainstrument för att nå ut med sin version av vad som skett inom och utom landet. Censuren varade ända fram till 1766 då Sverige fick sin första tryckfrihetsförordning, vilken innebar att staten inte längre fick granska nyheterna i förväg. När den nya lagen infördes hade det tillkommit flera tidningar och tidskrifter. De flesta var ganska kortlivade och handlade om alla möjliga ämnen. Under 1700-talet utkom till exempel en rad vetenskapliga tidskrifter, debatttryck och andra tidningar där målet snarare var att diskutera vissa frågor än att förmedla nyheter i den mening vi tänker på i dag.

Det dröjde en bra bit in på 1800-talet innan tidningar och tidningsläsning blev något som en större del av allmänheten tog del av. Fram till dess hade tidningarna varit ganska dyra och de riktade sig främst till personer som arbetade på myndigheter och inom handeln eller kyrkan. I och med industrialismen och inflyttningen till städerna kom detta att förändras. Det berodde bland annat på den tekniska utvecklingen men också på den politiska. Tidningarna blev nu allt oftare språkrör för olika samhällsgrupper. Den som ville påverka samhället kunde argumentera för sin sak via en tidning.

Det dröjde en bra bit in på 1800-talet innan tidningar och tidningsläsning blev något som en större del av allmänheten tog del av.

Många av de tidningar som vi känner till i dag grundades vid denna tid, som Aftonbladet 1830, Östgöta Correspondenten 1838, Dagens Nyheter 1864 och Upsala Nya Tidning 1890. Det var också under 1800-talet man började tala om tidningspressen som den tredje statsmakten, vid sidan om regering och riksdag. Den tredje statsmaktens uppgift är att granska och kontrollera de två övriga. Man brukar också tala om att mediernas demokratiska uppdrag går ut på att informera, granska och debattera det som händer i samhället. Under 1900-talet kom tidningarna att dela dessa uppdrag med först radion, sedan tv:n och mot slutet av århundradet av digitala medier via internet. Under de senaste decennierna har medierna dessutom genomgått en omfattande förändring tekniskt och strukturellt. Sociala medier har uppstått vid sidan av de traditionella medierna. Via mobila och röststyrda enheter kan vi numer läsa, lyssna och titta på nyheter på ett helt annat sätt än tidigare. Samtidigt som tekniken revolutionerat våra medievänor har utbudet mångdubblats. Möjligheterna att skraddarsy nyhetsurvalet efter tycke, smak och intresse har aldrig varit större.

I Sverige har tidningar och andra medier i dag rätt att publicera vilka nyheter och åsikter de önskar. Så länge de håller sig inom tryck- och yttrandefrihetsförordningarnas ramar finns det ingen som kan bestämma vad som ska stå i tidningen eller finnas med i andra kanaler. ■

mediekompass

- SÅ ANVÄNDER DU MEDIER I UNDERVISNINGEN

www.mediekompass.se

mediekompass@tu.se

Statens medieråd

www.statensmedierad.se

registrator@statensmedierad.se